

„POLITIKAI ÚTIKÖNYV”

Vannak olyan művek, amelyeknek az olvasó a műfajuk behatárolásában felmerülő bizonytalanság miatt nehezen talál megfelelő helyet a könyvespolcán. Nincs ez másképp Török Gábor *A lakott sziget. Utazás a politika világába* című kötetével sem, amely szórakoztatón és közérthetően vezeti be olvasóját a politika világába. A kötetet háromféleképpen is értelmezhetjük.

Egyrészt a könyv azzal határozott céllal született, hogy megküzdjön az általános hétköznapi meggyőződéssel, amely pesszimizmussal és kritikával tekint a politikára és a politikusok tevékenységére. A vállalkozás ebben a tekintetben implicit módon csatlakozik – bár sajnálatos módon formális hivatkozás nélkül – ahhoz a növekvő nemzetközi szakirodalomhoz (lásd például: Bernard Crick: *In Defence of Politics*, Gerry Stoker: *Why Politics Matters: Making Democracy Work*, Colin Hay: *Why We Hate Politics*, Matthew Flinders: *Defending Politics: Why Democracy Matters in the 21st Century*, Stephen K. Medvic: *In Defense of Politicians* című írását), amely a politikát és a politikusokat fel kívánja menteni a velük szemben támasztott irreális normatív elvárások alól, és végeredményében így megvédeni őket az erősödő politikai apátia, az antipolitikai attitűd és a depolitizáció káros folyamatától. Török Gábor munkájában emellett érvel, hogy a politika nemcsak megérthető, de érdemes is a megértésre.

Az érvelés – nagyon helyesen – arra épül, hogy a politika tanulmányozása valójában „embertan”, hiszen a politika elválaszthatatlan a közösségi és politizáló embertől. „A politika az emberrel – pontosabban: az emberekkel – együtt született meg, és aki érteni akarja a működését, annak a közösségben élő, másokkal együttműködő vagy másokat legyőzni akaró embert kell megismernie.” (23.) Ezen megállapítást a szerző azonban gyengíti azzal, hogy a politika instrumentális értelmezését adja. Ennek értelmében a politika csupán egy olyan „találmány”, eszköz, amely – Harold Lasswell (1936) klasszikus gondolatát idézve – meghatározza, hogy ki, mit, mikor és hogyan kap meg. S a politika mint eszköz, se nem „jó”, se nem „rossz”. „A politika helyett tényleg nem lehet semmi más, de a politika bizony lehet más, másmilyen, másféle is, mint amit megszoktunk, tapasztaltunk. A politika [...] eszköz a politikai közösség és különösen a politikai vezetők kezében. Hogy mire használják, azt nem az eszköz dönti el, hanem azok, akik alkalmazzák. [...] Nem a politika rossz vagy jó tehát, hanem azok az emberek, akiknek a kezében van a lehetőség arra, hogy politikai helyzetekben elinduljanak valamilyen irányban.” (303.) A szerző tehát egyfajta „realista” álláspontot foglal el, amely önmagában nem jelent problémát. Az önellentmondás mutatkozik meg viszont abban, hogy a szerző az emberhez köti a politikát, de azt némiképp el is választja tőle.

Ezen a ponton félé, hogy kiüresedik a szerző érvelése, amely szerint a politikát szükségszerű elfogadni és értékelni pusztán azon oknál fogva, hogy nem lehetünk egyedül a „szigeten”. Azaz: a politika a közösségi lét természetes következménye. Mindez persze evidens és könnyen belátható, de mi is következik ebből? Miért viszonyulunk másképp a családi és baráti kapcsolatainkhoz, mint a politikai közösségünkhöz vagy a politikusainkhoz? Miért viszolygunk a politikai kérdésektől, ha akár egyedül mások ellenében vagy épp másokkal együtt oldjuk meg a saját problémáinkat? Miért veszítjük el könnyen bizalmunkat a politikai intézményekben vagy a demokráciában, míg a társas kapcsolataink alapjait képező bizalom a csalódások ellenére továbbra is megmarad? Mivel egy szerteágazó, igencsak aktuális és fontos problémáról van szó, könnyen felmerülhet, hogy a szerző által felvetett cél túlnő a vállalkozásán, és teljesíthetetlen elvárásokat kelt az olvasóban.

Másrészt a kötet tankönyvként is olvasható. A szerző implicit állítása szerint a politikáról való tudás, a politika megértése közelebb visz ahhoz, hogy pozitív viszonyt alakítsunk ki a politikával. Ennek érdekében a kötet olyan kérdésekre keresi a választ, hogy „Mi a politika lényege?”, „Melyek a politika legfontosabb elemei?” vagy épp „Kik a politika legmeghatározóbb szereplői?”. Ezen kérdések mentén a szerző tizenegy fejezeten át vezeti az olvasót a politika felfedezésétől egészen annak megértéséig, bemutatva a politika különböző aspektusait: a politikai közösséget, tudást, vezetőket, rezsimeket, intézményeket, választásokat, pártokat és kommunikációt. A fejezetekben a politikatudomány klasszikus szerzőit és eredményeit idézi meg, és veszi górcső alá a legismertebb elképzeléseket és modelleket. Török Gábor érthetően magyarázza el a tudomány területének alapfogalmait és azok egymáshoz való viszonyát.

A kötet egyik s talán legnagyobb erénye, hogy a politikatudományi tankönyvektől eltérően különösen nagy hangsúlyt ad a politikai vezetés problémájának. Az ennek szentelt fejezetben és azon túlmenően is a szerző implicit módon egyenlőségjelet tesz a vezetés és a politika közé. Másképpen fogalmazva: értelmezésében a politika a vezetők kezében válik igazi eszközzé.

Mindemellett többször kiemeli, hogy a politika megértésével ugyan „megszerehetjük” a vizsgálódás tárgyát, mégsem kerülünk közelebb a valós „eszközhasználatához”, hiszen ahhoz arisztotelészi értelemben vett praktikus, gyakorlati tudásra van szükségünk. A szerző megkülönbözteti a politikáról való tudást (tudományos megismerés) a politikai tudástól (cselekvő képesség). Amíg az előbbi segít eligazodni a politika világában, addig az utóbbi már a politika „csinálását” teszi lehetővé. A könyv másik nagy erénye ebben mutatkozik meg.

Összességében azzal, hogy a szerző a cselekvőkre hegyezi ki írását, képes volt gyümölcsöző egyensúlyt teremteni a politikai cselekvés és az intézmények vizsgálata között. Így plauzibilissé válik az állítás is, hogy az intézmények nem tekinthetők értéksemlegesnek, hiszen azok szorosan függenek az azokat megalkotó és működtető szereplők szándékaitól és céljaitól.

Harmadrészt, a kötet a szórakoztató tudományos irodalmat is gyarapítja. A könyv egyfelől lényegre törő, könnyed és olvasmányos stílusával közérthető módon mutat rá a politikai összefüggésekre, másfelől történelmi, életközeli és popkulturális példákon keresztül jól szemlélteti a politika működését. Természetesen az ilyen irányú törekvések sem számítanak egyedinek, hiszen számos példát találhatunk erre a politikatudománytól (lásd pl. Tóth Csaba: *A sci-fi politológia-ja, Fantasztikus világok – Társadalmi és politikai kérdések a képzelet világában* című munkáját) kezdve egészen a filozófiáig (lásd a Blackwell és az Open Court kiadók tematikus könyvsorozatát) bezárólag. A szórakoztató tudományos irodalom stílusa kétségkívül utat tört magának a társadalomtudományok területén is, szélesebb körnek adva át ezzel a kutatások eredményeit és általános szemléletét. Így ebben az értelemben is hasznos munkáról beszélhetünk.

Ebből a szempontból azonban hasznosabb lett volna frissebb és érdekesebb tudományos eredményekre támaszkodni, és részletesebben elemezni a megnevezett sorozatokat, filmeket és könyveket. Sőt, bár az ilyen jellegű művek esetében nem feltétlenül elvárás a hivatkozások pontos és tudományos kezelése, mégis – legalábbis, ha esetleg tankönyvként kívánjuk kezelni – a kötetnek érdemes lett volna követhető módon rendeznie azokat.

Mindez természetesen nem von le semmit a könyv értékéből és érdemeiből, ugyanis ez a könyv kétségkívül egy jól megírt mű, illetve gondolatmenete jól felépített és követhető. Szakmai szemmel Török Gábor munkája, bár nehezen tekinthető szakkönyvnek vagy egyetemi tankönyvnek, mégis sajátos önértékkel bír. Hiszen, ha az olvasó bármelyik felsorolt kategóriában kívánja értelmezni a könyvet, akkor hiányérzete támadhat. Viszont mindezen olvasatok kombinációja egy tökéletes kedvcsináló, bevezető jellegű munkát eredményezett, amelynek bárki szentelhet egy külön polcot „politikai útikönyvek” néven.

(Török Gábor: A lakott sziget. Utazás a politika világába. Budapest: Athenaeum Kiadó, 2017, 312 o.)

Metz Rudolf

tudományos segédmunkatárs, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet
doktorjelölt, Budapesti Corvinus Egyetem Társadalomtudományi és Nemzetközi Kapcsolatok Kar Politikatudományi Doktori Iskola